

Sociālās politikas attīstība Eiropas Savienības kontekstā

*Līga Rasnača, LU SZF Socioloģijas nodaļa,
Docente, Dr. sc.soc.*

Valsts pētījumu programmas SUSTINNO 2014-
2017 projekta “Ilgtspējas sociālā dimensija un
sociālā inovācija”

Saturs

1. ES sociālās politikas evolūcija
2. ES SP stratēģija un pamatprincipi
3. ES SP aktualitātes
4. Jaunie izaicinājumi

ES sociālās politikas evolūcija: ES priekšvēsture

- Pāvestu/katoļu baznīcas ietekme:
  - Vienota kanoniska tiesību sistēma (laulība, testamentārā mantošana, noziegumi pret baznīcu)
  - Tiesības izslēgt karali no baznīcas
  - XIII līdz XVI otrajai pusei tajā ietilpst arī Livonija
  - Latīņu valoda (universitātes, zinātniskie darbi, baznīca)

Žans Klods Junkers

Luksemburga, Eiropas Tautas partija

Atbildība par SP ES komisijā

ES Komisāre: Marianna Teisena

Pārzina nodarbinātību, sociālās lietas, prasmes un darbaspēka mobilitāti, aptverot ES politiku šādās jomās:

[Nodarbinātība](#)

[Sociālā integrācija un aizsardzība](#)

[Darba ņēmēju brīva pārvietošanās](#)

[Sociālā nodrošinājuma tiesību saskaņošana](#)

[Darba tiesības](#)

[Drošība un veselības aizsardzība darbā](#)

[Sociālais dialogs](#)

[Eiropas Sociālais fonds](#)

[Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonds](#)

[ES Nodarbinātības un sociālās inovācijas programma \(EaSI\)](#)

Nodarbinātības, sociālo lietu un sociālās iekļaušanas aktualitātes

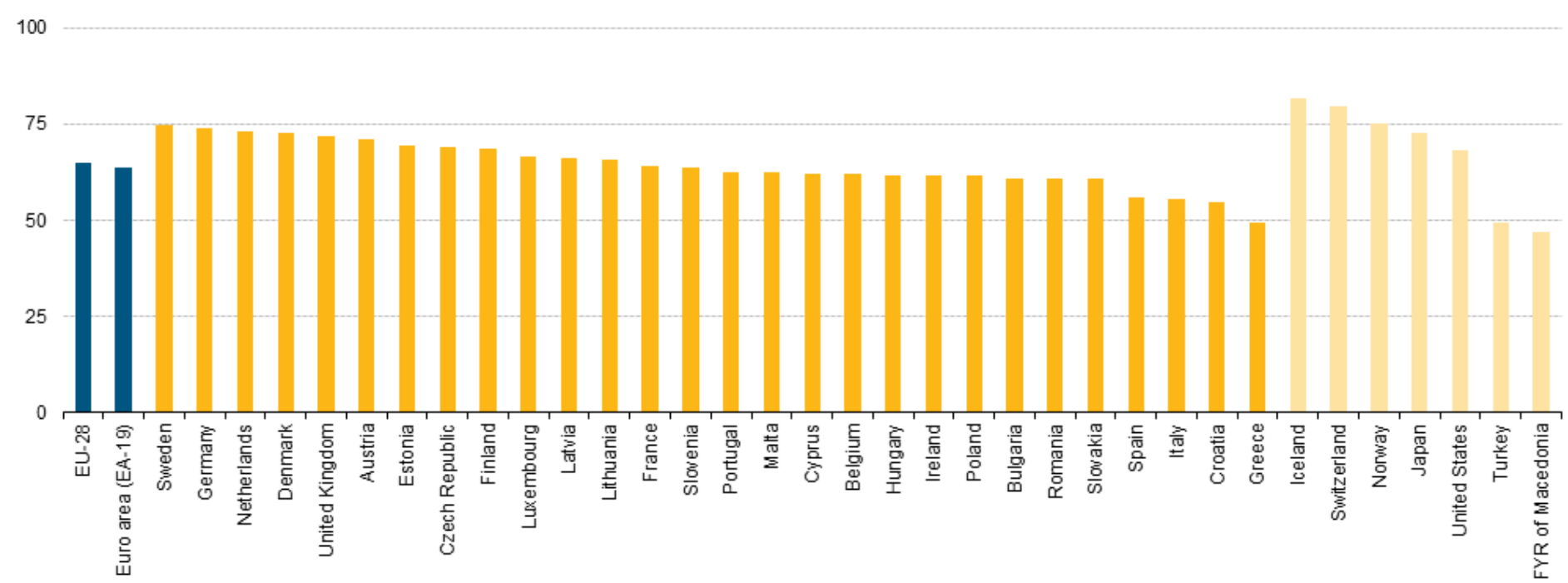
(*Marianna Teisena, 22.01.2016.*)

- ES 2020 stratēģijas konteksts
- Krīzes iespaidā padziļinājusies valstu **nevienlīdzība**, ko veicina:
  - Krīzes šoka zaudējumu asimetrija
  - Valstu ekonomiku un institūciju spējas mazināt šoka iespaidu
- Lielākais izaicinājums: atjaunot konverģences tendences
Problēmas nopietnību raksturo, piemēram, nodarbinātības un bezdarba līmeņa atšķirības
Secinājumi:
Jāstiprina **mazaizsargāto** ekonomiku izturība:
  - likvidējot šķēršļus izaugsmei un darba vietu radīšanai ,
  - stiprinot darba tirgus un labklājības institūcijas.Tas īpaši svarīgi Euro zonas valstīm, kurās nav iespējams sniegt tiešu finansiālu atbalstu (Latvija)

Krīzes sekas

- Bezdarba līmeņa atšķirības pēc krīzes pieaugušas
- 2015. rudenī ~ 5% Vācija, Malta, Čehijas Republika līdz 20% Spānijā un Grieķijā; Latvijā ~ 10,1
- Iedzīvotāji zem nabadzības riska līmeņa (30,9%)

Nodarbinātības līmenis 15-64 (%)

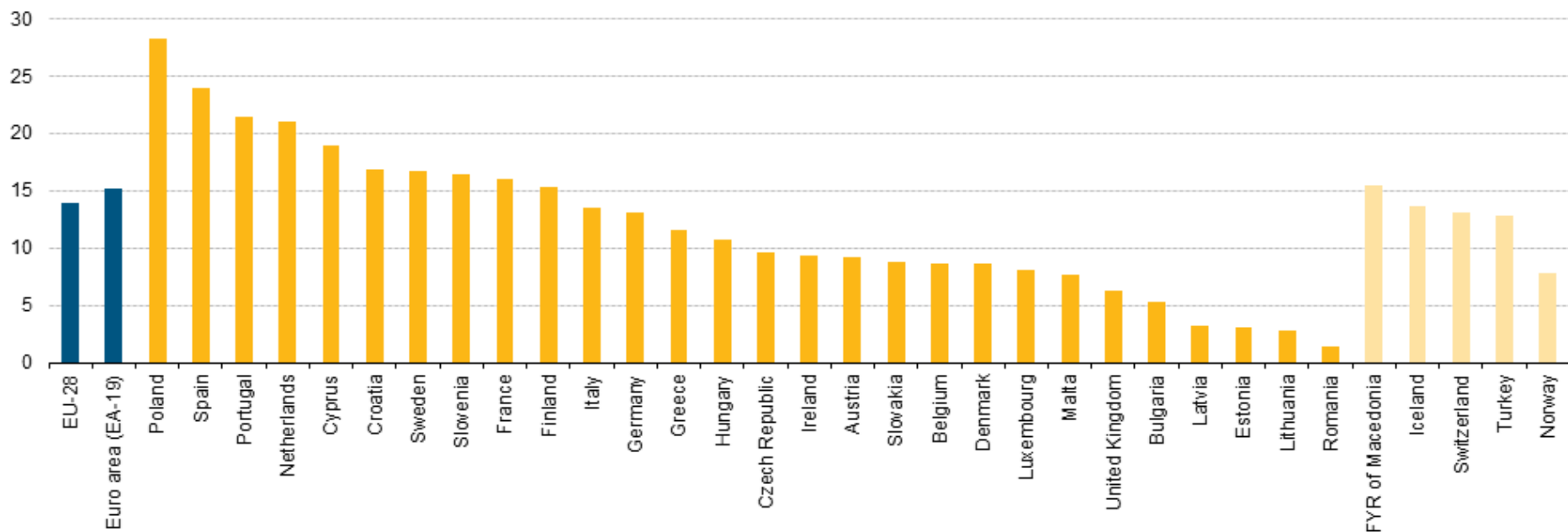

Source: Eurostat (online data code: lfsi_emp_a)

Source: Eurostat (online data code: lfsi_emp_a)

Darba ņēmēji ar terminētiem darba līgumiem(%)

Source: Eurostat (online data code: ifsa_etpga)

Source: Eurostat (online data code: ifsa_etpga)

Iespējamie ES darbības virzieni sociālās politikas jomā

- Darba vietu radīšana veicinot pašnodarbinātību un uzņēmējdarbību
- Prasmju attīstības politika
- Efektīva sociālā politika nodrošinot adekvātu ienākumu atbalsta un darba spēka līdzdalības atbalstu

Piezīme: mazāk nekā 1/2 no darbību uzsākušajiem mazajiem uzņēmumiem izdzīvo ilgāk kā 5 gadus

2. ES SP stratēģija un pamatprincipi

- ES valstu konverģence Sociālās politikas jautājumos
- Kopēju vērtību jautājums

Jaunās un vecās prioritātes

- ES Stratēģija 2020 (vieda, ilgtspējīga un iekļaujoša izaugsme)
- ES EK darba programma 2016
- *Nav īstais brīdis, lai rīkotos kā ierasts*
- Mērķis: jāstrādā drošas un ilgtspējīgas Eiropas nākotnes vārdā

No desmit izvirzītajiem uzdevumiem tiešā veidā uz sociālo politiku attiecas 1. un 8. (1. Jauns impulss nodarbinātībai, izaugsmei un ieguldījumiem, 8. Ceļā uz jaunu migrācijas politiku)

Risks: sociālie jautājumi var zaudēt savu nozīmi politisko un ekonomisko izaicinājumu dēļ (Armstrong, 2012)

Pieejas sociālo jautājumu risinājumam

ES (Bennett, 2015)

- Sociālajiem jautājumiem jābūt ekonomisko risinājumu centrā; situācijas uzlabošana prasa pastiprināt politikas koordināciju un valstu sociālo konvergenci (AKM)
- Sociālo, nodarbinātības un ekonomisko uzdevumu apvienošana (Teisena, 2015)
- Dzīvescikla pieeja, aktivācijas politika, efektivitāte (mērķu un līdzekļu nozīmē)
- Preventīvā pieeja
- Sociālās investīcijas

Labklājības sistēmu darbības principi

(Schlüter, B., 2015, EESC)

- Labklājības sistēmas kolektīvas finansējums visiem ienākumu veidiem (kas? kā?)
- Skaidrs likumu, noteikumu ietvars lietotājiem un labklājības nodrošinātajiem: izvēles iespējas (dažādi pakalpojumi, dažādi aprūpes veidi); sabiedrisko fondu finansējums
- Garantēti darba apstākļi un apmācība labklājības jomas darbiniekiem (labklājības pakalpojumi un sabiedriskās labklājības nodrošināšanā). **Efektīvi labklājības pakalpojumi balstās uz akadēmiskām zināšanām un prasmēm, kuras var iegūt analizējot individuālās vajadzības**
- Skaidrs ietvars bezpeļņas un nevalstiskā sektora sociālās politikas jomas aktieriem
- Atsevišķu dalībvalstu kultūras un tradīciju akcepts

ES prioritātes

1. Sociālās situācijas uzlabošana
2. Sociālā iekļaušana (novērst nabadzību un sociālo atstumtību). Ienākumu uzturēšana, iekļaujošs DT, kvalitatīvu pakalpojumu pieejamība. Minimālo ienākumu shēmas, nodarbinātības atbalsts ilgtermiņa rezultātiem
3. Bērnu nabadzība
4. Bezpajumtniecība un mājokļa atstumtība
5. Sociālā aizsardzība (ilgtspēja, ilgāka darba dzīve, dzimte, privātās pensijas (nodokļi)
6. Ilgstošā aprūpe (neformālo aprūpētāju atbalsts) (Bennett, Ruxton, 2015)

3.ES SP aktualitātes
Kā tas attiecas uz mums?

Diskutējamie jautājumi

Sociāli-ekonomiskā grīda

- Garantētais iztikas minimums
- Aktīvs atbalsts bezpajumtniekiem
- Kolektīvi finansēta ilgtermiņa aprūpe
- Pamata veselības aprūpes nodrošinājums

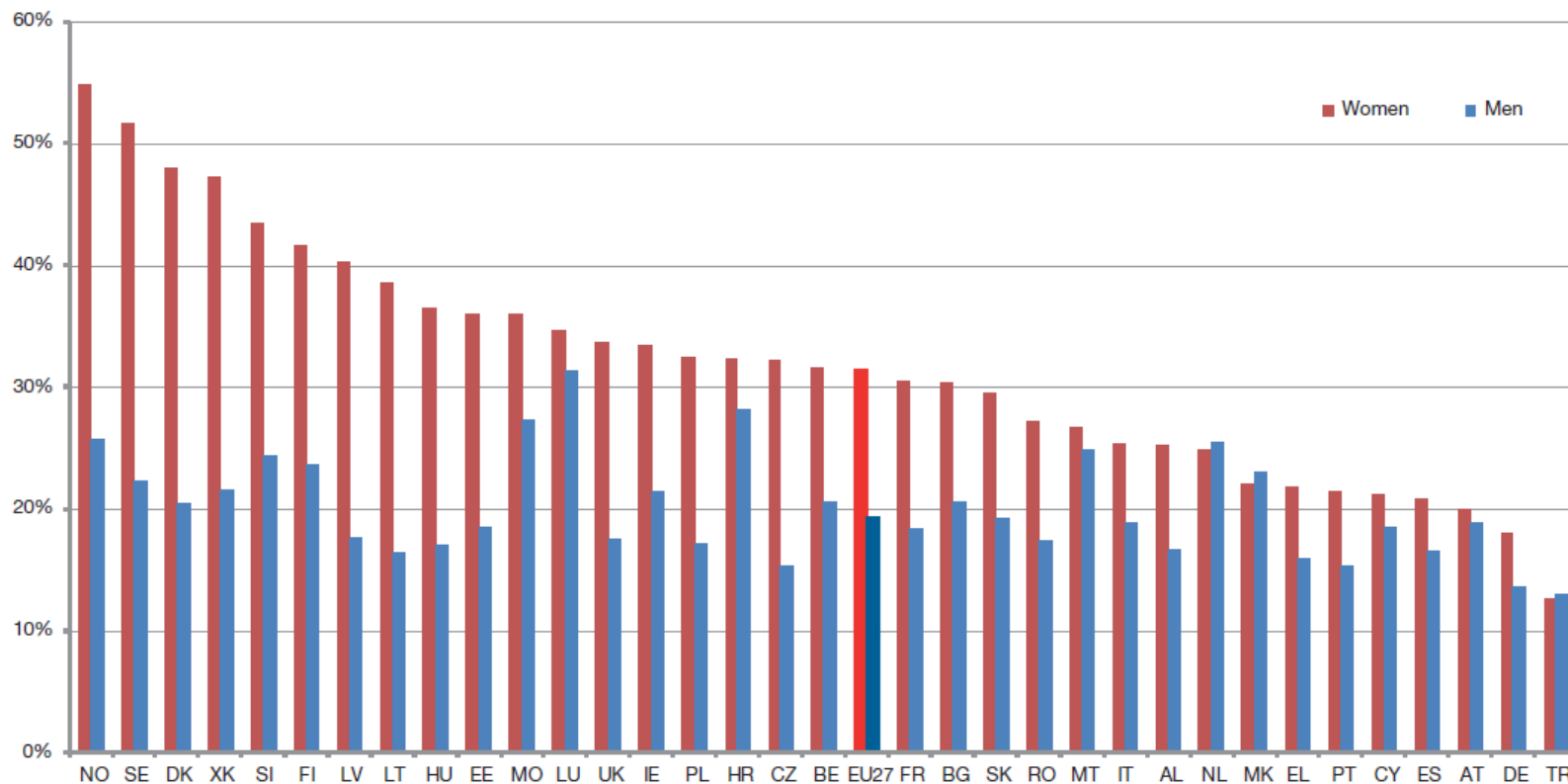
Aktivācijas politika

- Darba tirgus
- Jaunieši
- Ilgtermiņa bezdarbnieki
- Seniori
- Atbalsts pašnodarbinātajiem un uzņēmējdarbības uzsācējiem
- Efektīva mazaizsargāto grupu iekļaušana

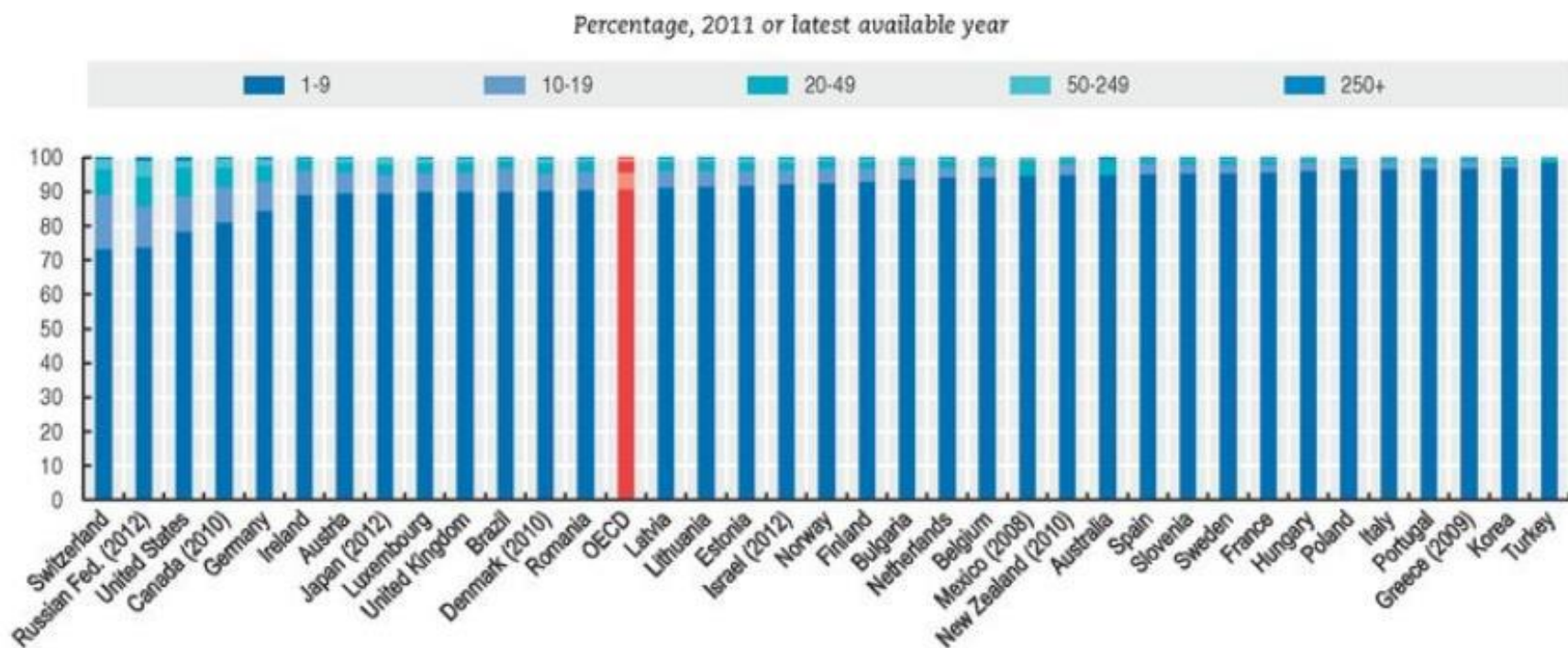
Konfliktējošas tendences darbaspēka izmantošanā (6th EWCS, Eurofound, 2015)

- **Drošība** (līgumi, nodarbinātība, ilga karjera)
- **Uzticēšanās**: stabilitāte, karjeras plānošana visas dzīves garumā
- **Prasmju padziļināšana**: zināšanu attīstība, mūžizglītība
- **Kooperācija, sadarbība**: komandas darbs, kopēja līdzdalība un mācīšanās
- **Elastība**: negatīvā elastība, grūtības apvienot darbu un ģimenes dzīvi, nedrošība
- **Mobilitāte**: vienkāršota atlaišana
- **Darba ražīgums**: pārspīlēta efektivitāte, īstermiņa peļņa, zemu apmaksāti darbi
- **Individualizācija**: pastāvīga vērtēšana, uzraudzība, individuāla apmaksā, mazāk kopīga darba

Darbinieku koncentrēšanās sabiedriskajā sektorā

Nodarbināto sadalījums pēc uzņēmuma lieluma

4. Jaunās iniciatīvas: jaunas idejas, zināmi paņēmieni

- Iekļaujoša uzņēmējdarbības politika
- Sociālās aizsardzības sistēmu maiņa no drošības tīkliem (statusa un prasmju aizsardzībai) uz jaunu prasmju un darba vietu veidošanu
- ES izmantošana nacionālā līmenī AKM (OMC) politikas veidošanā
  - Lēmumu pieņemšanā
  - Attieksmes un domāšanas maiņai (institūcijām un aktīviem aģentiem)

Sociālo un ekonomisko mērķu apvienošana?

- Sociālās aizsardzības Komiteja (SAK) 2012:
  - Krīzes sociālo seku mazināšana: adekvātas sociālās aizsardzības uzturēšana
  - nodarbinātība/sociālā aizsardzība izaugsmes veicināšanai
  - Nevienlīdzības mazināšana uzticības atgūšanai
- SAK 2013:
  - Ilgtermiņa sociālās prioritātes
  - Sociālās ietekmes izvērtējums
  - Sociālo investīciju pakete
- 2014 nepieciešama sabalansēta pieeja mērķu īstenošanā

Jaunās iniciatīvas (1)

- **Jaunu prasmju** programma Eiropai
- Šīs programmas mērķis ir veicināt prasmju attīstību, tostarp kvalifikāciju savstarpējo atzīšanu, profesionālās apmācības un augstākās izglītības atbalstu un digitālo darbvietu sniegto iespēju izmantošanu pilnā apjomā.
- Jauns sākums **strādājošiem vecākiem**. Tas ir pasākumu kopums strādājošu vecāku darba un privātās dzīves līdzsvara problēmu labākai risināšanai un sieviešu līdzdalības darba tirgū atbalstam
- **Aprite** (circular) ekonomikas pakete. Aptvert vērtību ķēdi starp ilgtspējīgu patēriņu, ražošanu, atkritumu apsaimniekošanu.

Jaunās iniciatīvas (2)

5. Turpmākie pasākumi attiecībā uz **ilgtspējīgu Eiropas nākotni**. Jauna pieeja, lai nodrošinātu Eiropas ekonomikas izaugsmi un sociālo un vides ilgtspējību pēc 2020. gada (ANO mērķi).

8. **Darbaspēka mobilitātes** tiesību aktu pakete

Šajā iniciatīvā ietilpst paziņojums par darbaspēka mobilitāti, Darba ņēmēju norīkošanas direktīvas mērķtiecīga pārskatīšana un sociālā nodrošinājuma koordinācijas regulas pārskatīšana.

14. Platforma sociālo tiesību jomā

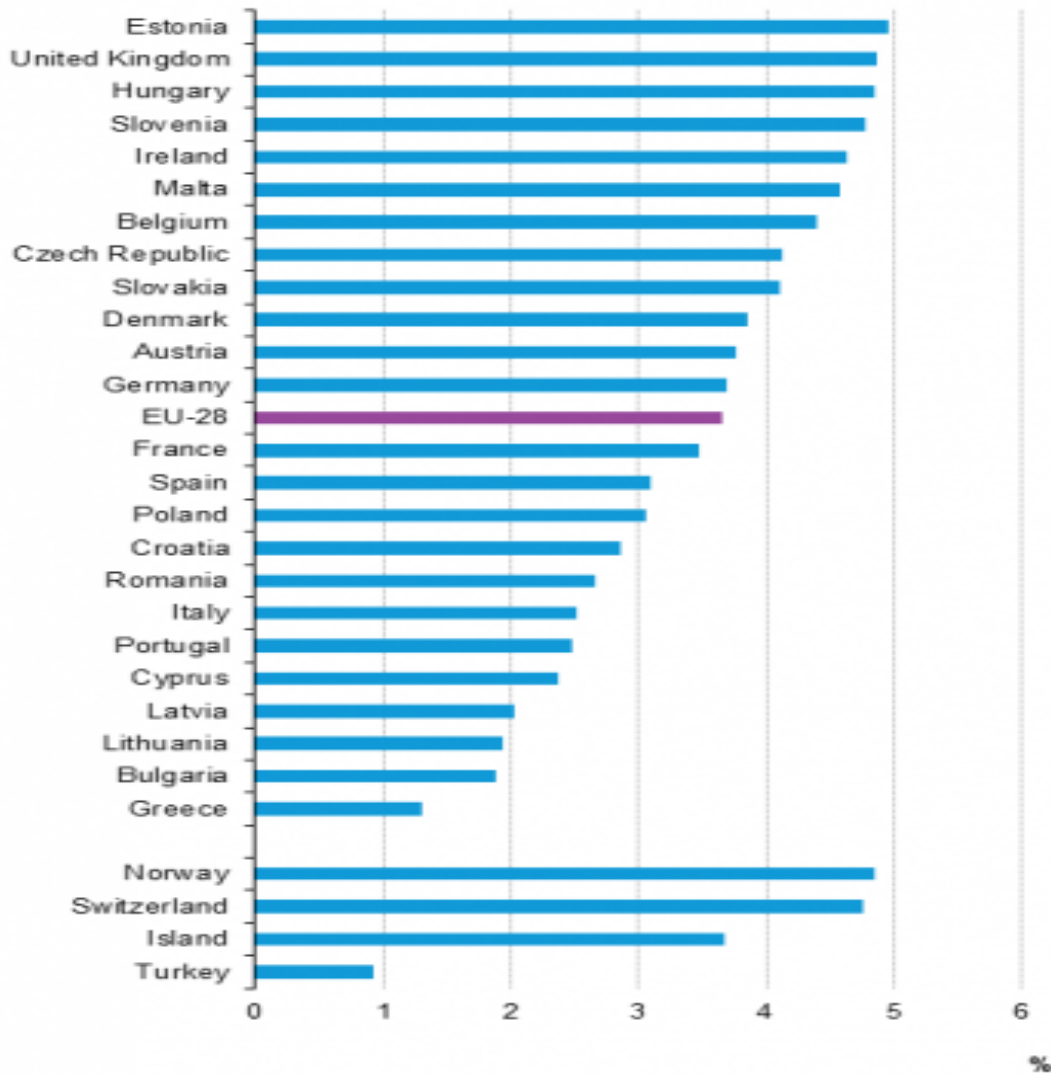
Ar šo iniciatīvu novērsīs trūkumus spēkā esošajos tiesību aktos un apzinās kopīgus principus un atsauces kritērijus, lai ar laiku uzlabotu **konvergenci starp nodarbinātību un sociālajiem rādītājiem**.

Ceturrtā industriālā revolūcija?

IKT speciālisti ES (% no nodarbinātajiem) 2014

(Avots: Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/ICT_specialists_in_employment, 25.01.2015.)

Jaunie digitālie izaicinājumi sociālajā politikā

Digitālās sabiedrības problemātika:

- **Transformācijas** (darba vietu izmaiņas, zudums, nepieciešamās prasmes, u.c.)
- **Datu kapitālisms** (korporatīvo un individuālo interešu saskaņošana). Datu pieejamības problēma datu centrētā kapitālismā)
- **Brīvība, taisnīgums un solidaritāte digitālajā pasaulē**. Solidaritāte ar ko?

(Saxer, M., 2015)

Pretrunīgi viedokļi par darbu digitālajā telpā

- Brīvi pieejams
- Radošs
- Izteikta autonomija
- Jaunas iespējas nodarbinātībā un uzņēmējdarbībā
- Inovāciju atbalsts
- Eksploatējošs
- Neapmaksāts
- Darba intensifikācija
- Pieaugoša uzraudzība
- Deprofesionalizācija

Latvijas prioritātes sociālās politikas jomā ilgtspējas kontekstā?

Aktīva novecošana? Novecošana? Veselīgs
dzīvesveids? Darba vietu trūkums?

Ilgstošais bezdarbs? Jaunieši? Ģimenes ar
bērniem? Lauku iztukšošanās? Sociālā
nevienlīdzība? Digitālā plaisa? Demogrāfija?
Emigrācija? Balanss starp DD & DN?

Arodbiedrību vājums?

Latvijas sociālā politika ES kontekstā

Problēmas	Izaicinājumi	Prioritātes

Literatūra

1. Armstrong, K., (2012). EU social policy and the governance architecture of Europe 2020. University of London. Pieejams: <http://ssrn.com/abstract=2025784>
2. Bennett, F., Ruxton, S., (2015). Common social values in the European Union: stoctaking, with focus on social inclusion and social protection. Presidency of the Council of EU. Luxembourg.
3. Meyer, H., (2015). The Work and Inequality Challenge Of The Digital Revolution: How Should Governments Respond? Social Europe Journal, Vol.9, I.1, Autumn 2015, pp. 20-23
4. Morozov, E., (2015). Digital Technologies And The Future Of Data Capitalism. Social Europe Journal, Vol.9, I.1, Autumn 2015, pp.9-12.
5. Saxer, M., (2015). Shaping The Great Digital Transformation. Social Europe Journal, Vol.9, I.1, Autumn 2015, pp.5-8.
6. Schülter, B., (2015). Principles for effective and reliable welfare provision systems. SOC 520.

Paldies par uzmanību!